

cie się gniewu; wykazanie empatii, wewnętrzny spokój; przykład dany dzieciom. Prelegentka przedstawiła także proces przebaczenia w aspekcie: psychologicznym, wolicjonarnym, religijnym i naprawczym.

Dr hab. Dorota Kornas-Biela z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w referacie „Przebaczenie i nadzieja po aborcji” omówiła istotę przebaczenia w kontekście aborcji. Przebaczenie wymaga prawdy o tym, co się wydarzyło, nazwania tego po imieniu, skonfrontowanie się z tym, kto został skrzywdzony i kto jest winny krzywdy, przyznania się do winy przed samym sobą, uświadomienie sobie odpowiedzialności i przyjęcia jej. Formy pomocy: wsparcie od najbliższych, sakrament pokuty i pojednania, kierownictwo duchowe, rekolekcje „Winnica Racheli”, poradnictwo psychologiczne, psychoterapia. Prelegentka przedstawiła następujące formy: Projekt Racheli – V. Thorn; Terapia „Żywa Nadzieja” – P. Ney; NEST – opowiedz swoją historię, poznaj swoją krzywdę – kto i za co jest/był odpowiedzialny, wyraż swoje uczucia, zrzuć maski, dokonaj uczłowieczenia dziecka, pozwól sobie na żalobę, pożegnaj się z dzieckiem, wejdź na drogę przebaczenia. Kierunki przebaczenia: przebaczenie współwinnym: ojcu dziecka, najbliższemu, doradcom, personelowi medycznemu, mniej zidentyfikowanym podmiotom, np. mediom, państwu; otwarcie się na przebaczenie ze strony dziecka i Boga; przebaczenie Bogu – pojednanie z Nim; przebaczenie sobie.

Całość konferencji została podsumowana przez dr. hab. Tadeusza Sakowicza, który podziękował przybyłym gościom za wygłoszone referaty i zaangażowanie.

ELŻBIETA KRZEWSKA

Instytut Studiów Politycznych PAN w Warszawie

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rped.2017.9.4-8>

V OGÓLNOPOLSKA INTERDYSCYPLINARNA
KONFERENCJA NAUKOWA
„OBLICZA PATRIOTYZMU W BIOGRAFIACH”
Lublin, 21-22 kwietnia 2017 r.

W dniach 21-22 kwietnia 2017 r. odbyła się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II V Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa na temat „Oblicza patriotyzmu w biografacjach”, zorganizowana przez działającą w Instytucie Pedagogiki Katedrę Biografistyki Pedagogicznej oraz Fundację „Biografie Codzienności”.

Zapowiadając konferencję o „patriotyzmie w biografiiach”, chcieliśmy nawiązać do przypadającego w 2018 r. stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Ten zbliżający się jubileusz stał się pretekstem, aby pochylić się nad zagadnieniem patriotyzmu zarówno w sensie postawy, jak i jego roli w wychowaniu społecznym, narodowym czy historycznym. Patriotyzm jako postawa jest charakterystyczny dla ludzi wszystkich epok, z wszystkich narodów, regionów czy małych ojczyzn. Nerozerwalnie wiąże się on także z różnymi, ukształtowanymi historycznie i kulturowo, formami postaw wobec osób, społeczności czy grup współżycia społecznego. Przyczynia się do powstania nowego typu człowieka różnych kultur/narodów/grup/światów oraz nowej świadomości jednostkowej i zbiorowej. Ponadto postawy patriotyczne wpływają na biografie poszczególnych jednostek i zbiorowości, na wyznawane przez nie wartości i zachowania społeczne.

Patriotyzm to umiłowanie ojczyzny, oddanie jej, chęć ponoszenia dla niej ofiar i gotowość pracy dla jej dobra oraz szacunek dla przodków (znajomość dziejów, kultywowanie tradycji i obrzędów, obchodzenie świąt i rocznic, oddawanie czci bohaterom oraz zachowanie pamięci o nich). Patriotyzm to także postawa prospołeczna przejawiająca się w pozytywnym działaniu na rzecz rozwoju społeczności lokalnej (o charakterze kulturalnym, politycznym, gospodarczym i społecznym), uczestnictwo w wyborach, świadoma obywatelskość, ochrona dziedzictwa kulturowego. W czasie wojny postawa patriotyczna wiązała się z obowiązkiem obrony terytorium własnego kraju przed atakującym wrogiem. Patriotyzm to stawianie dobra kraju i całej społeczności ponad interes osobisty (poczucie więzi społecznej i emocjonalnej z narodem, kulturą, tradycją oraz przodkami). Patriotyzm opiera się na poczuciu lojalności wobec społeczności, w której się żyje. Wiąże się także z poszanowaniem innych narodów i ich kultury.

Trwająca dwa dni konferencja była spotkaniem badaczy biografii z całej Polski – pedagogów, historyków, socjologów, psychologów, filozofów, teologów, politologów, filologów i językoznawców – którzy zajmują się badaniem dziejów ludzi, w których losach uwidocznił się patriotyzm. Stała się ona inspiracją do dyskusji na temat bogactwa postaw patriotycznych i losów ludzi różnych epok i narodów, których biografie zostały wplątane w historię ich wielkich i małych ojczyzn. Zebrani obradowali w jedenastu sesjach tematycznych.

Na sesji plenarnej, rozpoczynającej spotkanie, którą poprowadziła prof. dr hab. Janina Kostkiewicz (Uniwersytet Jagielloński), starano się ukazać, jak kształtowały się i z czego wypływały postawy patriotyczne w historii poszczególnych krajów i narodów. Jako pierwsza głos zabrała prowadząca obrady, która przedstawiła dzieje patriotyzmu w polskiej myśli pedagogicznej XIX i XX wieku z odniesieniami do biografii. Paweł Skrzydlewski (Akademia Ignatianum) przekonywał, że według ojców Mieczysława Krąpca i Jacka Woronieckiego petyzm stanowi podstawę kształtowania się u człowieka cnoty patriotyzmu. Miłość Ojczyzny staje się ważnym i niezastąpionym podłożem rozwoju osobowego człowieka. Ks. Edward Walewander (KUL) na przykładzie biografii matki Kolumby Białeckiej ukazał, jak wielkie znaczenie w rozwoju świadomości historycznej każdego społeczeństwa ma pamięć o ludziach zasłużonych i wybitnych. Przytoczył on słowa Ignacego Jana Paderewskiego, że „każda biografia musi być wszechstronna – nie tylko gdy chodzi o czasy, w których się

żyje, i zmiany w nich zachodzące, ale także w odniesieniu do ludzi i zdarzeń, które są przecież integralną ich częścią. Biografia powinna oddać nasze uczucia i emocje, rozwój umysłu i ducha, i to od lat dzieciennych do starości. Po prostu wszystko – wszystko bowiem przyczynia się do dokładnego oddania wizerunku danego życia”. Na zakończenie tej sesji głos zabrała Anna Jabłońska (UJK). Skoncentrowała się na metodologii badań biografii polskich patriotów XIX i XX wieku, w których istotna jest analiza podejmowanych przez poszczególne postacie decyzji, ich okoliczność i determinanty oraz wskazanie dróg prowadzących do ostatecznych wyborów. Wystąpienia wzbudziły ożywioną dyskusję na temat aktualności we współczesnym świecie patriotyzmu w ujęciu dziewiętnastowiecznym.

Pierwszą sesję roboczą, dotyczącą kształtowania postaw patriotycznych w domu rodzinnym, zainaugurował ks. Walewander, który jako prowadzący przedstawił pokrótce tezy wystąpienia prof. Andrzeja Chodubskiego (UG), nieobecnego z powodu choroby. Tym samym prowadzący zapoczątkował cykl wystąpień dotyczących etosu polskiego ziemiaństwa, które wychowywało młode pokolenia na patriotów podążających dwiema ścieżkami: 1) w duchu romantycznym – zorientowanym na spiski patriotyczne i powstania narodowe, oraz 2) pozytywistycznym – ukierunkowanym na realną pracę od podstaw, propagującą rozwój wiedzy, techniki, przemysłu i handlu. O ziemiańskim etosie pracy, wytrwałości, rzetelności, wierności tradycji, ukształtowanym w okresie zaborów, mówił także Tomasz Gałwiaczek (IPN Wrocław), podkreślając, że tak rozumiany patriotyzm przyniósł Polsce i Polakom pokolenie, które wywalczyło niepodległość w latach 1918–1921, stworzyło ruch oporu podczas niemieckiej okupacji i w czasach stalinowskich, a także realizowało idee wolnościowe i patriotyczne aż do 1980 r., do epopei „Solidarności”. Marta Kłak-Ambrożkiewicz (MN Kraków) na przykładzie rodziny Jana Matejki ukazała proces ewolucji postaw patriotycznych od patriotyzmu w rodzinie do patriotyzmu w narodzie. Komunikat z badań dotyczących treści patriotycznych obecnych w etosie rodzinnym młodych dorosłych, żyjących w XXI wieku, przedstawiła Monika Gromadzka (UW). Społeczność lokalną (wioskę w okolicach Tarnobrzegu) jako miejsce kształtowania się postaw prospołecznych ukazała Małgorzata Kutyla (Akademia Ignatianum).

Tożsamości narodowej i związanym z nią problemom wyboru ojczyzny poświęcona była sesja trzecia, którą poprowadziła Anna Jabłońska. Obrady w niej rozpoczął Tomasz Fetzki (ŁSW Żary), przedstawiając losy dwóch pokoleń kilku rodzin pochodzenia żydowskiego i niemieckiego, które dokonały świadomego i zdecydowanego akcesu do wspólnoty kultury polskiej. Nawiązując do wypowiedzi poprzednika, Ryszard Skrzyniarz (KUL) dokonał analizy postaw patriotycznych profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego pierwszej połowy XIX wieku: Ferdynanda Hechla „nawróconego Polaka” i wywodzącego się z patriotycznej rodziny Karola Teligę. Nie-Polaków, którzy odnaleźli w Polsce swoją ojczyznę, jak mawiał Marian Hemar: „ochotniczych” Polaków, dotyczył także referat Oleha Rudenki (UAD Lwów), który ukazał postać Jana Boloza Antoniewicza – „Ormianin o polskim sercu”. Wpływ doświadczeń wojennych na kształtowanie poczucia przynależności narodowej wśród grup Polaków przybywających w krajach Azji Południowej (Indie i Pakistan) podczas II wojny światowej i we wczesnym okresie powojennym przedstawiła Zuzanna Burska (CC Warszawa). Na zakończenie tej sesji Anna Kowalska-Pietrzak (UŁ) wygłosiła referat na temat średniowiecznego kultu świętych związanych z państwem,

który przyczyniał się do budowania poczucia więzi rodzinnych, grupowych, dzielnicowych i państwowych.

Obrady trzeciej sesji koncentrowały się wokół problemów: emigracji, bólu po stracie ojczyzny i tęsknoty do niej. Anna Matuchniak-Krasuska (UŁ) ukazała oblicza patriotyzmu w biografiami oficerów polskich – jeńców wziętych do niewoli w czasie kampanii wrześniowej, a w czasie wojny przebywających w oflagach. Biografie kobiet, które przemiany polityczne zapoczątkowane podczas II wojny światowej, zmusiły do życia i pracy – zawodowej, społecznej oraz artystycznej – poza granicami Polski, przedstawiły badaczki z Uniwersytetu w Białymstoku: Grażyna Charytoniuk-Michiej (Jadwigi Mielżyńskiej) i Agata Stecewicz (Barbary Toporskiej). Losy pilota Edwarda Jaworskiego, także zmuszonego po wojnie zostać na emigracji, dotyczył referat Wojciecha Miklaszewskiego (UKW). Ariel Orzełek (UMCS) starał się dać odpowiedź na pytanie: co to znaczyło być patriotą w Polsce Ludowej, w okresie rządów Władysława Gomułki?, ukazując publicystyczną refleksję Aleksandra Bocheńskiego na temat obowiązków obywatelskich i patriotycznych człowieka. Innych aspektów życia na emigracji dotyczyły dwa ostatnie wystąpienia tej sesji. Tomasz Słapczyński dał charakterystykę środowisk młodych Polaków, którzy wyjechali z Polski w poszukiwaniu lepszych warunków materialnych do życia. Ciekawe, ale także dość egzotyczne podejście do emigracji, niestety, tylko zasygnalizowała Aleksandra Mazurkiewicz, przedstawiając losy pierwszego japońskiego ambasadora w Europie, Hasekury Tsunenagi, który na życzenie swojego pana wyjechał z Japonii do Europy na spotkanie z papieżem, a także z misją poznania doktryny chrześcijańskiej oraz mentalności Europejczyków.

Następnego dnia, 22 kwietnia 2017 r., obrady toczyły się w siedmiu sesjach tematycznych, trzech we wczesnych godzinach porannych i trzech w godzinach przedpołudniowych oraz sesji zamykającej konferencję. W czwartej sesji, prowadzonej przez Annę Matuchniak-Krasuską, uczestnicy dyskutowali o tym, jak działalność społeczna prowadzona przez społeczeństwo polskie w XIX wieku i pierwszej połowie XX wpływała na kształtowanie się postaw patriotycznych. Małgorzata Mielewska (UMK) przedstawiła działalność charytatywną i społeczną arystokratek żyjących w XIX wieku, w tym między innymi hrabiny Ludwiki Ostrowskiej. Elżbieta Krzewska (ISP PAN), nawiązując do wystąpienia poprzedniczki, mówiła o działalności społeczno-patriotycznej członków Krakowskiego Towarzystwa Dobroczynności. Biografię Mieczysława Reya, działacza społeczno-gospodarczego i oświatowego w okręgu mieleckim, twórcy szkoły rolniczej i fundatora ochronki w Przecławiu, ukazała Ewa Barnaś-Baran (URz). Postać Marcina Rosienkiewicza, patrioty, który w 1833 r. w ramach represji po Partyzantce Zaliwskiego wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie założył pierwszą polską bibliotekę w Filadelfii, pierwszą polską szkołę w Ameryce oraz napisał pierwszą książkę dla Polaków wydaną w Stanach Zjednoczonych (*Dialogues to facilitate the acquisition of the English language by the Polish Emigrants*), przybliżyła Ewa Modzelewska (UJ). Zbigniew Jan Żółciński (APS) ukazał, jakim inspirującym wzorcem dla polskiej przedsiębiorczości czasów zaborów stała się sylwetka Benjamina Franklina, jednego z założycieli Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Działań antyalkoholowych w duchu patriotycznym podejmowanych przez członków stowarzyszeń i organizacji trzeźwościowych w latach 1918-

1939, dotyczyło wystąpienie Jacka Biskupskiego (PCPR Konin). Sesję zamknęło niezwykle emocjonujące wystąpienie Katarzyny Mazur (ZS nr 12 Lublin), w którym ukazała różne oblicza patriotyzmu w biografii jednego z mieszkańców Nałęczowa, patrioty, pasjonata sztuki i literatury, tradycjonalisty – Stefana Butryna, który „Tam szedł, gdzie ojczyzny dobro upatrywał”.

Równolegle toczyły się obrady w sesji piątej, moderowanej przez ks. Czesława Galka (WSZiA Zamość), poświęconej obecności postaw patriotycznych w wielokulturowym świecie i różnym ich przejawom. Jako pierwsza zabrała głos, przybyła z Zagrzebia, Tea Rogić Musa (Leksikografski zavod Miroslav Krleža), która zaprezentowała główny projekt chorwackiej biografistyki narodowej – wydawany już od lat siedemdziesiątych *Chorwacki leksykon biograficzny*, zawierający biogramy jugosłowiańskich literatów. Agnieszka Kisztełińska-Węgrzyńska (UŁ) przekonywała, że w badaniach biograficznych dotyczących powojennych polityków austriackich i niemieckich wielokrotnie pojawia się problem specyficznej formy patriotyzmu, polegającej między innymi na wybiórczym podejściu do historii, zwłaszcza do wątków współpracy z III Rzeszą. Na kłopoty z tożsamością narodową i religijną obywateli Francji, którzy frankofilską politykę Marine Le Pen postrzegają jako przejaw rasizmu i ksenofobii, mówiła Daria Orzechowska-Słowikowska (ISP PAN). Referat Patrycji Izdebskiej (UPH Siedlce) dotyczył wątków patriotycznych w korespondencji między Franklinem D. Rooseveltem a Józefem W. Stalinem.

Obrady sesji szóstej prowadziła Izabela Lewandowska (UWM). Motywem przewodnim dyskusji były wątki patriotyczne obecne w literaturze i kulturze polskiej. Małgorzata Chachaj (UMCS) przypomniała *Żywot Tadeusza Reytana* Juliana Ursyna Niemcewicza. Prelegentka przekonywała, że warto zastanowić się, jaki wzór osobowy propagowano w tym modelu zachowania i czy były one zbieżne z innymi, pożądanymi postawami patriotycznymi i obywatelskimi pierwszych lat zaborów. Wioletta Poturała (CDN w Koninie) zaprezentowała program wychowania patriotycznego realizowany przez Janinę Wenedę (właściwie Perathoner) na kartach jej powieści dla młodzieży. Wystąpienie Ewy Zwolak (UMCS) wywołało gorącą dyskusję uczestników panelu, wśród których nie wszyscy chcieli zgodzić się z wygłoszoną przez prelegentkę tezę, że postać banity Samuela Zborowskiego jest symbolem wolności, która dała podwaliny do budowania tożsamości narodowej Polaków. Aleksandra Drozd (UMCS) w swoim wystąpieniu starała się udowodnić, że pisarz Antoni Ferdynand Ossendowski, obywatel świata, angażując się w politykę międzynarodową, pragnął działać na rzecz Polski. Mottem wypowiedzi Marity Rynowieckiej-Słaby (UAM) była myśl Pawła Hertza, że „każdy, kto żyje, w jakiejś mierze «uprawia» kulturę”. Prelegentka ukazała niezwykle pracę edytorską Hertza, który całe swoje życie poświęcił na zachowanie dorobku zapomnianych poetów XIX wieku, przygotowując *Zbiór poetów polskich XIX wieku*. Na zakończenie tej sesji głos zabrał Dariusz Racinowski (ZS Brdów), który przedstawił mało znane wątki biografii Poli Negri (Barbary Apolonii Chałupiec), jako gorącej patriotki, do końca życia mówiącej czystą polszczyzną i kultywującej polskie zwyczaje, fundatorki wielu polskich instytucji kulturalnych i religijnych w Stanach Zjednoczonych.

W pierwszej z trzech przedpołudniowych sesji, moderowanej przez Piotra Gołdyna, dyskutowano o etosie patriotycznym różnych grup społecznych i zawodowych.

Joanna Lusek (MG Bytom) wskazała na wagę postaw patriotycznych katolickich księży i sióstr zakonnych, którzy w obronie wiary i polskości ponosili śmierć męczeńską, przypominając postać s. Zofii od Serca Jezusowego (Matyldy Ustjanowicz). Jerzy Klimczak (UG) starał się dokonać rekonstrukcji patriotycznego etosu chłopów żyjących w Drugiej Rzeczypospolitej, a spisujących wspomnienia w przeddzień wybuchu drugiej wojny światowej (w latach 1935 i 1936). Próbował też odpowiedzieć na pytanie o wartości kierujące działaniami chłopów i podjął próbę dokonania ich klasyfikacji. Patriotycznych postaw nauczycieli, których misją stało się kształcenie młodych ludzi na przyszłych inteligentów zdolnych do twórczej, wyteżonej pracy na rzecz Polski i Polaków, dotyczyły wystąpienia Edyty Żebrowskiej (na temat Tadeusza Łopuszańskiego – twórcy i dyrektora Szkoły Rydzyskiej) oraz Marka Budniaka (o Edwardzie Kuli, nauczycielu historii szkół zielonogórskich w latach 1945-1950). Anna Kołbuk przedstawiła patriotyczne postawy polskich sportowców, uczestników olimpiad w latach 1918-1939, dla których druga wojna światowa stała się czasem wielkiej próby patriotyzmu. Zdecydowana większość przeszła ją godnie i odważnie, niekiedy składając ofiarę z własnego życia: w walkach na różnych frontach, w ruchu oporu, w konspiracji, w obozach zagłady i publicznych egzekucjach. Interesującym podsumowaniem tej sesji było wystąpienie Pawła Czyszczaka, który wygłosił komunikat z badań biograficznych realizowanych w latach 2015-2016, dotyczących biografii zawodowych osób 65+. Przedstawił spisane dzienniki Stanisława Kowalskiego, walczącego w drugiej wojnie światowej, a po jej zakończeniu działającego dla dobra Polski.

Sesję ósmą, prowadzoną przez Helenę Głogowską (WSliE TWP), rozpoczęła Monika Jurkowska (UwB), która przedstawiła zbiór trzynastu wspomnień i pamiętników bezpośrednich uczestników walk w powstaniu listopadowym (1830-1831), wywodzących się ze wszystkich części podzielonej między zaborców Rzeczypospolitej. Kamil Jakimowicz (UMCS) starał się wskazać na przyczyny rozbieżności w ocenie postaci Stanisława Augusta Poniatowskiego, widoczne w bogatej i różnorodnej literaturze biograficznej pisanej na temat ostatniego króla Polski. Natalia Szabołtas przypomniała rady Zygmunta Szczęsnego Felińskiego, udzielane na kartach pamiętnika, gdy pisał, że patriotyzm to nie tylko gotowość do ponoszenia ofiary z życia i majątku czy pełne brawury heroiczne czyny, ale przede wszystkim wysiłek nad zachowaniem narodowej tożsamości, ciężka praca nad podźwignięciem ekonomicznym i oświatowym społeczeństwa polskiego oraz nawrócenie moralne narodu.

Ostatnia przedpołudniowa, dziewiąta, sesja dotyczyła szeroko pojętego wychowania do bycia patriotą. Prowadziła ją Lucyna Wiśniewska-Rutkowska (UJK). Maria Ciostek (UW) wskazała na wątpliwości nauczycieli liceów, którzy zastanawiają się, jak mówić o patriotyzmie czasu drugiej wojny światowej. Literatura naukowa, popularnonaukowa i piękna na ten temat jest niezwykle bogata i różnorodna, a program liceum zostawia nauczycielom dużą samodzielność w doborze lektur, a co za tym idzie – dowolność przedstawienia problemu postaw patriotycznych i dyskusji na temat moralności w czasach wojennych. Mimo gorącej dyskusji, jaka wybuchła po wypowiedzi prelegentki, pytanie postawione przez nią pozostało bez odpowiedzi. Nie znaleziono też pewnych odpowiedzi na pytanie zadane na konferencji przez Magdalenę Gajderowicz (Fundacja Nieprzetartego Szlaku), a ostatnio często pojawiające się

nie tylko w polskiej prasie: w jaki sposób uświadamiać młodzież i dorosłych w temacie obozów koncentracyjnych? Katarzyna Sabat (Publiczne Przedszkole w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Zbydniowie) przybliżyła uczestnikom sesji kilka wybranych wolnościowych organizacji młodzieżowych działających na obszarze powiatu tarnobrzeskiego po zakończeniu drugiej wojny światowej, podkreślając rolę ich założycieli oraz osób najprężniej zaangażowanych w realizację obranych przez nie celów. Myślą przewodnią referatu Iryny Petrenko (Połtawski Uniwersytet Ekonomii i Handlu) był wpływ nauczania dyscyplin humanistycznych na kształtowanie świadomości narodowej studentów szkół wyższych w Polsce i na Ukrainie. Obrady sesji zakończyło wystąpienie Małgorzaty Łobacz (KUL), która przypominała, jak bardzo ważne w społeczeństwie wielokulturowym jest z jednej strony kształtowanie już od najmłodszych lat postawy przywiązania do tradycji i kultury własnego narodu, z drugiej zaś poszanowania dla innych kultur i tradycji, a istotna rola w tym zakresie przypada rodzicom, nauczycielom i wychowawcom.

Za zakończenie konferencji, w sesji dziesiątej, głos zabrało pięciu prelegentów, którzy wskazywali na przestrzenie edukacyjne biografii polskich patriotów. Sesję poprowadził Paweł Skrzydlewski. Jako pierwszy głos zabrał ks. Czesław Galek, ukazujący postać Jana Zamoyskiego (1912-2002) jako patriotę działającego dla dobra Polski i Zamojszczyzny oraz jej mieszkańców, zwłaszcza dzieci przebywających w czasie drugiej wojny światowej w obozie przejściowym w Zwierzyńcu. Lucyna Wiśniewska-Rutkowska przedstawiła różne oblicza patriotyzmu w biografii i twórczości wybitnego filozofa i polityka czasu zaborów, Henryka Kamieńskiego. Izabela Lewandowska zaprezentowała historię odkrywania i przywracania społeczności Warmii pamięci o lokalnym patriocie, Józefie Malewskim (1888-1947), polskim działaczu społecznym, religijnym i oświatowym, mieszkającym do drugiej wojny światowej na terytorium III Rzeszy. Pogranicza kulturowego dotyczyło także wystąpienie Heleny Głogowskiej, która przybliżając biografie katolickich księży narodowości białoruskiej, żyjących i pracujących w Drugiej Rzeczypospolitej, wskazała na ich dylematy religijno-narodowościowe. Na zakończenie sesji i konferencji Piotr Gołdyn bardzo barwnie przedstawił życie polskiej diaspory, żyjącej w kilku miejscowościach położonych wokół Suczawy. Wskazywał on, że Polacy na Bukowinie zachowali swój język ojczysty, tradycje, śpiewają polskie pieśni, nieustannie podkreślają swoją łączność z Polską, posyłając dzieci do szkół z językiem polskim, ucząc ich polskiego folkloru. Te działania i wiele, wiele innych to wyraźne świadectwo patriotyzmu, jaki jest nieodłączną wartością i postawą tego polskiego środowiska w Rumunii.

Konferencja cieszyła się zainteresowaniem w środowisku naukowym, a w obradach sekcji uczestniczyli pracownicy naukowcy i studenci z lubelskich uczelni. Na zakończenie konferencji badacze zgodzili się, że istnieje ogromna potrzeba kontynuowania cyklu konferencji „Współczesne przestrzenie edukacyjne biografistyki”, który stałby się corocznym miejscem spotkań tych wszystkich, którzy zajmują się zarówno biografiami jednostek czy grup społecznych, jak i fenomenem mody na biografie naukową i literacką, a także literaturę pamiątnikarską i epistolograficzną.